

केंद्र शासन अर्थसहाय्यित योजनांतर्गत
Education cell and Resource for Field
Offices या योजनेच्या मार्गदर्शक सुचनांना
मंजूरी देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०२१/प्र.क्र.२४/का.१९
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
तारीख: १८/०६/२०२१

वाचा-

१. जनजाती कार्य मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र.No. ११०१५/०१/२०१९-Grants
दिनांक ११.०३.२०१९
२. आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय क्रमांक केंद्रीय २०१९/ प्र. क्र. ६३/ का१९
दि. २९.०६.२०१९, दि. २७.०७.२०१९, दि. ३१/०८/२०१९ व दि. २०.११.२०१९

प्रस्तावना -

केंद्र शासनाकडून दरवर्षी विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत अनुदान, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत व अदिम जमाती विकास कार्यक्रम या योजनांतर्गत राज्य शासनास अनुदान प्रदान होत असते. या योजनांतर्गत प्राप्त होणा-या अनुदानासाठीचे नावीन्यपूर्ण प्रस्ताव मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील कार्यकारी समितीच्या मान्यतेने केंद्र शासनाकडे सादर करण्यात येतात. त्यानुषंगाने आदिवासी विकास विभागामार्फत सन २०१९-२० करीता विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत “Education cell and Resource for Field Offices. Along the lines of Teach for India/Gandhi fellows” व भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत “Gamified Learning for Ashram School Students हे प्रस्ताव केंद्र शासनाकडे प्रस्तावित करण्यात आले.

२. आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी आदिवासी विकास विभागामार्फत आश्रमशाळा चालविण्यात येतात. आदिवासी विद्यार्थ्यांना शिक्षणाच्या सार्वत्रिक उपलब्धतेबरोबरच गुणवत्तापुर्वक शिक्षण देणे हे विभागाचे ध्येय आहे. त्याकरिता आश्रमशाळांच्या अधिक चांगल्या शैक्षणिक कामगिरीकरीता विविध शैक्षणिक मुद्द्यांवरील चर्चा व त्यावर आधारीत उपक्रम तयार करणे, विविध विषयातील संकल्पना संबोध सुलभ पद्धतीने समजावुन सांगण्यासाठी शैक्षणिक साहित्याची निर्मिती व त्याची उपलब्धतता करुन देणे, शिक्षकांमध्ये सतत व्यावसायिक सुधारणा घडवुन आणणे, पारंपारिक शिक्षण प्रवाहाबरोबरच शिक्षण क्षेत्रातील बदलत्या प्रवाहांचा शिक्षणव्यवस्थेत समावेश करुन ते अधिक व्यावसायाभिमुख करणे, व त्यामार्फत एकुणच आश्रमशाळांमधील शैक्षणिक गुणवत्ता वृद्धिंगत करणे याकरिता शिक्षण कक्षाची स्थापना करणेच्या हेतुने उपरोक्त नमुद योजनांकरीता अनुक्रमे मंजुर रु. २००.०० लक्ष, रु.४८.१० लक्ष इतक्या निधीचे विनियोजन करुन आता Education cell and Resource for Field Offices ही एकच रु. २४८.१० लक्ष किंमतीची योजना कार्यान्वित करणेकरिता मार्गदर्शक सुचनांना मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

आश्रमशाळांच्या अधिक चांगल्या शैक्षणिक कामगिरीकरीता विविध शैक्षणिक मुद्द्यांवरील चर्चा व त्यावर आधारीत उपक्रम तयार करणे, विविध विषयातील संकल्पना संबोध सुलभ पद्धतीने समजावुन सांगण्यासाठी शैक्षणिक साहित्याची निर्मिती व त्याची उपलब्धतता करुन देणे, शिक्षकांमध्ये सतत

व्यावसायिक सुधारणा घडवून आणणेकरिता शिक्षण कक्षाची स्थापना करणे या हेतुने २०१९-२० करीता विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत “Education cell and Resource for Field Offices. Along the lines of Teach for India/Gandhi fellows” व भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत “Gamified Learning for Ashram School Students या योजनांकरीता अनुक्रमे रु २००.०० लक्ष व रु.४८.१० लक्ष निधीच्या एकत्रिकरणातून Education cell and Resource for Field Offices ह्या एकुण रु.२४८.१० लक्ष किंमतीच्या योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांना सोबतच्या परिशिष्ट १ नुसार मंजूरी प्रदान करणेत येत आहे.

२. सदर मार्गदर्शक सूचनांनुसार वितरीत तरतूदींच्या मर्यादेत योजना राबविण्याबाबत अंमलबजावणी यंत्रणेमार्फत त्वरीत कार्यवाही करण्यात यावी व त्याचे उपयोगिता प्रमाणपत्र आर्थिक व भौतिक अहवालासह शासनास सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

३. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०६१८१६२६४१२५२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्रकाश वि. वाजे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मंत्री आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव ,मंत्रालय,मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. सचिव,आदिवासी विकास,मंत्रालय,मुंबई
४. आयुक्त,आदिवासी विकास,महाराष्ट्र राज्य,नाशिक.
५. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
६. सर्व सहसचिव/उपसचिव ,आदिवासी विकास विभाग,मंत्रालय,मुंबई.
७. सर्व अपर आयुक्त ,आदिवासी विकास,नाशिक
८. सर्व प्रकल्प अधिकारी आदिवासी विकास.
९. जिल्हा शिक्षण अधिकारी, नाशिक.
- १०.प्रतिनिधी, DIET, नाशिक
- ११.निवड नस्ती (का.१९) आदिवासी विकास विभाग,मंत्रालय,मुंबई.

परिशिष्ट १

१	योजनेचे नांव	<ul style="list-style-type: none"> “Education cell and Resource for Field Offices”.
२	हेतू/उद्देश	<ul style="list-style-type: none"> आदिवासी विद्यार्थ्यांना शिक्षणाच्या सार्वत्रिक उपलब्धतेबरोबरच गुणवत्तापुर्वक शिक्षण देणेकरिता शैक्षणिक गुणवत्ता सुधारण्यासाठी चालना मिळावी म्हणून आदिवासी विकास विभागाच्या क्षेत्रीय कार्यालयात शैक्षणिक गुणवत्ता कक्ष अथवा थिक टँकची स्थापना करणे. शैक्षणिक गुणवत्ता सुधारण्याच्या कामात शाळा स्तरावर प्रयत्न करण्यासाठी तसेच शिक्षकांना ऑनसाईट मदत देण्यासाठी प्रकल्प स्तरावर -शिक्षक सहयोगी दलाची स्थापना करणे.
३	मंजूर निधी	<ul style="list-style-type: none"> सन २०१९-२० मधील विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत Education cell and Resource for Field Offices. Along the lines of Teach for India/Gandhi fellows करीता मंजूर रक्कम रु. २००.०० लक्ष. सन २०१९-२० मधील भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत “Gamified Learning for Ashram School Students करीता मंजूर रक्कम रु. ४८.१० लक्ष. एकुण- २४८.१० लक्ष
४	लाभार्थी / युनिट संख्या	<ul style="list-style-type: none"> आदिवासी विकास विभागांतर्गत असलेल्या सर्व शासकीय आश्रम शाळा, एकलव्य निवासी शाळा आणि अनुदानित आश्रम शाळा.
५	खर्चाचे सविस्तर अंदाजपत्रक	<ul style="list-style-type: none"> खर्चाचे सविस्तर अंदाजपत्रक संनियंत्रण समिती सादर करेल.
६	अंमलबजावणी अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक.
७	नियंत्रक अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक.
८	निधी वितरण कार्यपद्धती	<ul style="list-style-type: none"> निधी वितरणाची पद्धत संनियंत्रण समिती ठरवेल.
९	राबविण्याची कार्यपद्धती	<ul style="list-style-type: none"> आयुक्त कार्यालय स्तरावर योजनेची कार्यपद्धती निश्चित करणे व अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करण्यासाठी समितीची रचना करणेत येईल. समितीची रचना पुढीलप्रमाणे असेल. <ul style="list-style-type: none"> आयुक्त, आदिवासी विकास - अध्यक्ष आयुक्त, आ. सं. प्र. सं. पुणे- सदस्य. उपसचिव (शिक्षण), आ.वि.वि.-सदस्य सर्व अपर आयुक्त, -सदस्य प्रकल्प अधिकारी कोणतेही ५ - सदस्य जिल्हा शिक्षण अधिकारी, नाशिक - सदस्य प्रतिनिधी, DIET, नाशिक - सदस्य उपायुक्त, शिक्षण, आयुक्तालय नाशिक - सदस्य सचिव

		<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षण कक्षाची रचना ठरविणे, कक्षाची कार्यपद्धती ठरविणे, सदस्यांची निवड प्रक्रिया ठरविणे, त्यांची कर्तव्ये व जबाबदारी ठरवून देणे, आश्रमशाळांकरीता गुणवत्ता / दर्जावाढीसाठी कार्यक्रम आखण्याकरीता शिक्षण कक्षास मार्गदर्शन करणे, शिक्षण सहयोगी निवड करण्याचे निकष ठरविणे त्यांची कर्तव्ये व जबाबदारी, कार्यरत शिक्षकांमधुन ठरविणे हे समितीचे मुख्य कार्य असेल. • संनियंत्रण समितीने ठरवून दिल्याप्रमाणे विविध पातळ्यांवर (प्रकल्प कार्यालय, अपर आयुक्त) शिक्षण कक्षाची स्थापना करणेत येईल. शिक्षण कक्षातील सदस्यांची निवड संनियंत्रण समितीने सुचविलेल्या पद्धतीप्रमाणे होईल. • आश्रमशाळा स्तरावर तयार झालेल्या आश्रमशाळेतील सर्व घटकांशी संबंधित विकास आराखड्याची पडताळणी करणे व त्यावर आधारित प्रकल्प स्तरावरील नियोजन प्रकल्प स्तरावरील शिक्षण कक्ष करेल. • प्रकल्प स्तरावर तयार झालेल्या शिक्षण संबंधित विकास आराखड्याची पडताळणी करणे व त्यावर आधारित अपर आयुक्त स्तरावरील नियोजन आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष करेल. • अपर आयुक्त स्तरावर शिक्षणाशी संबंधित विकास आराखड्याची पडताळणी करणे व त्यावर आधारित आयुक्त स्तरावरील आराखड्याचे नियोजन अपर आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष करेल. • सर्व अपर आयुक्त स्तरावरील शिक्षण आराखडा प्राप्त करून आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष समग्र राज्यातील शासकीय व अनुदानित आदिवासी आश्रमशाळा, इंग्रजी माध्यमाच्या आश्रमशाळा व एकलव्य निवासी शाळांसाठी (EMRS) शैक्षणिक आराखडा तयार करेल. • आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष राज्यासाठी समग्र शैक्षणिक आराखडा तयार करताना खालील बाबी विचारात घेईल. <ul style="list-style-type: none"> • शैक्षणिक कार्यक्रमांची (शारिरीक, मानसिक व बौद्धिक विकासाचे उद्दिष्ट ठेवून) आखणी करणे. • बहुभाषिक अध्ययन-अध्यापनाचे धोरण आखणे व आदिवासी भाषांना अनुरूप अशा बहुभाषिक शिक्षणपद्धती विकसित करणे • बहुभाषिक अध्ययन-अध्यापनासाठी आवश्यक त्या दृक-श्राव्य साहित्याची निर्मिती करणे आणि अन्य शासकीय तसेच अशासकीय संस्थांनी तयार केलेले बहुभाषिक दृक-श्राव्य साहित्य संकलित करून आदिवासी भाषांसाठी संसाधन केंद्र म्हणून सेवा पुरवणे. • शिक्षण विभागाशी विशेषतः विद्या परिषदेतील भाषा, गणित आणि सामाजिक शास्त्र विभाग यांच्याबरोबर संपर्क ठेवणे.
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षण कक्षातील सदस्यांच्या क्षमता संवर्धनासाठी (अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया व शैक्षणिक कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणीवर विशेष भर देऊन) कार्यक्रमांची आखणी करणे • शिक्षकांसाठी प्रशिक्षण कार्यक्रमांची आखणी व आयोजन करणे • आदिवासी विकास विभागाशी संबंधित असलेल्या सर्व शाळांच्या सर्वेकष मूल्यमापनाचे निकष, पद्धती व प्रक्रिया निश्चित करणे. त्याचा आढावा घेणे व त्याचे दस्तऐवज जतन करणे. • वार्षिक मूल्यमापनावर आधारावर कार्यनियोजनाच्या वार्षिक आराखड्यामध्ये बदल करणे. • दृक-श्राव्य साहित्याची निर्मिती करणे आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष, शिक्षण कक्षातील सदस्यांच्या क्षमता संवर्धनासाठी प्रशिक्षण साहित्य बनविणे इत्यादीबाबत आयुक्त स्तरावरील शिक्षण कक्ष आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांचे स्तरावरील शिक्षण कक्षाची मदत घेईल. • संनियंत्रण समिती कार्यरत शिक्षकांमधून शिक्षण सहयोगी निवड करण्याचे निकष ठरवेल. त्यांनी करावयाचे काम, त्यांची कर्तव्ये, जबाबदारी, याबाबत संनियंत्रण समिती निर्णय घेईल. • संनियंत्रण समिती ही योजनेच्या दृष्टीने निर्णय घेणारी सर्वोच्च समिती असेल. तथापि, धोरणात्मक बाबीसंदर्भात शासनाचे मार्गदर्शन घेईल.
१०	मुल्यमापन व संनियंत्रण	<ul style="list-style-type: none"> • याबाबतची पद्धत संनियंत्रण समिती ठरवेल.
११	फलनिष्पत्ती	<ul style="list-style-type: none"> • आदिवासी विद्यार्थ्यांना शिक्षणाच्या सार्वत्रिक उपलब्धतेबरोबरच गुणवत्तापुर्वक शिक्षण देणेकरिता शैक्षणिक गुणवत्ता सुधारण्यासाठी चालना मिळावी म्हणून आदिवासी विकास विभागाच्या क्षेत्रीय कार्यालयात शैक्षणिक गुणवत्ता कक्ष अथवा थिंक टँकची स्थापना करणेत येईल. • शैक्षणिक गुणवत्ता सुधारण्याच्या कामात शाळा स्तरावर प्रयत्न करण्यासाठी तसेच शिक्षकांना ऑनसाईट मदत देण्यासाठी प्रकल्प स्तरावर -शिक्षक सहयोगी दलाची स्थापना करणेत येईल.